цінним інструментом для керування даними та відновлення інформації у сфері інформаційної безпеки та технологій зберігання даних.

Спеціалізоване програмне забезпечення займає важливе місце в експертній практиці, допомагаючи експертам з різних галузей збирати, аналізувати та інтерпретувати великі обсяги даних для прийняття обґрунтованих рішень та вирішення завдань. Використання такого програмного забезпечення дозволяє експертам швидко та ефективно виконувати завдання, що раніше вимагали б великих зусиль та часу. Крім того, спеціалізоване програмне забезпечення часто має інтуїтивний інтерфейс та потужні аналітичні засоби, що робить його незамінним інструментом у роботі експертів у різних сферах.

Список використаних джерел

1. Sammons, J. (2022). DFIR: Digital Forensic Investigation Methodology. Packt Publishing.

2. Nelson, B., Phillips, A., & Steuart, C. (2021). Computer Forensics and Cyber Crime: An Introduction. Pearson.

3. Carvey, H. (2020). Windows Registry Forensics: Advanced Digital Forensic Analysis of the Windows Registry. Syngress.

4. Rosenblatt, J. (2020). Cybercrime Investigation Case Studies: An Excerpt from Placing the Suspect Behind the Keyboard. CRC Press.

Голубов Артем Євгенович,
доцент кафедри права Національного аерокосмічного університету імені М.Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут», кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ЗАЛУЧЕННЯ СПЕЦІАЛІСТА ДО УЧАСТІ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Ефективність та результативність кримінального провадження в частині виконання його завдань, передбачених у ст. 2 КПК України, залежить від цілої низки чинників організаційного, інформаційного, кадрового та матеріально-технічного характеру тощо. Однак, враховуючи ту обставину, що основний зміст процесуальної діяльності під час кримінального провадження становить діяльність з доказування, вкрай важливим є аспект криміналістичного та судово-експертного забезпечення діяльності дізнавча, слідчого, прокурора. Нові форми та види такого забезпечення їх діяльності з розслідування дедалі більше отримують своє поширення та відповідне правове опосередкування у КПК України. Прикладами цього зокрема є зміни та доповнення до ст.

ст. 71, 168, 214, 223, 242 КПК України. Саме тому подальше удосконалення правової регламентації криміналістичного та судово-експертного забезпечення кримінального провадження слід вважати актуальним питання розвитку наук кримінального процесу та криміналістики, а також відповідної правозастосовної діяльності.

На думку автора наукової доповіді, на цей час КПК України на відміну від, наприклад, питання залучення експерта, недостатньо повно регламентує питання залучення спеціаліста до участі у кримінальному провадженні. Такий стан не може не позначатися на ефективності діяльності таких осіб під час проведення слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних дій, їх участі у досудовому розслідуванні та судовому провадженні. Вказані недоліки усуваються шляхом врегулювання вказаного питання на рівні відомчих нормативно-правових актів, приміром, актів МВС України чи СБУ. Звісно, що це не сприяє формуванню єдиної практики та усталених форм правового опосередкування залучення спеціалістів до участі у кримінальному провадженні. Часом навіть такий підхід суперечить вимогам ст. ст. 1, 8 КПК України.

Як відомо, участь спеціаліста у кримінальному провадженні регламентовано у ст. 71 КПК України. Ця стаття насамперед визначає можливі форми застосування спеціальних знань і навичок спеціаліста (надання консультацій, пояснень, довідок та висновків, а також надання безпосередньої технічної допомоги сторонами кримінального провадження). Вказана стаття також закріплює статус цього учасника кримінального провадження, визначаючи його права та обов'язки. В інших статтях КПК України йде мова лише про випадки безпосередньої участі спеціаліста при проведенні слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних дій. При чому законодавець лише обмежується формулюванням типу: «із залученням спеціаліста» (ч. 2 ст. 168), «можуть бути залучені спеціалісти» (ч. 8 ст. 228), «має право запросити спеціалістів» (ч. 1 ст. 236), «може запросити спеціалістів» (ч. 3 ст. 237), «може проводитися за участю спеціаліста» (ч. 2 ст. 240), «проведення здійснюється судом або за його дорученням залученим спеціалістом» (ч. 1 ст. 245), «за участю спеціаліста» (ч., 2 ст. 245-1), «а за необхідності - за участю спеціаліста» (ч. 1 ст. 262,ч. 1 ст. 266), «судом може бути залучено спеціаліста» (ч. 3 ст. 359), «суд має право скористатися усними консультаціями або письмовими роз'ясненнями спеціаліста» (ч. 1 ст. 360) тощо [1]. Однак самого порядку залучення спеціаліста КПК України не містить. Хоча в аналогічній за характером ситуації використання спеціальних знань, яка

пов'язана із залученням експерта, в ст. 243 КПК України це питання доволі докладно врегульовано.

Аналізуючи КПК України, а також відомчі нормативно-правові акти, наприклад, Інструкцію про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події, затверджену наказом МВС України від 03.11.2015 № 1339 [2], Інструкцію про участь співробітників та працівників Українського науково-дослідного інституту спеціальної техніки та судових експертиз Служби безпеки України як спеціалістів у кримінальному провадженні, затверджену наказом СБУ від 19.03.2016 № 138 [3], можна сформулювати загальні правила залучення спеціалістів до участі у кримінальному провадженні.

Так, до числа вимог, яким має відповідати порядок залучення спеціалістів до участі у кримінальному провадженні, можна віднести: 1) необхідність вирішення питань, які потребують відповідних спеціальних знань і навичок (необхідність надання консультацій, пояснень, довідок та висновків, а також надання безпосередньої технічної допомоги сторонами кримінального провадження); 2) рішення уповноваженої особи (дізнавача, слідчого, прокурора, слідчого судді) або рішення цих осіб на підставі клопотання сторони захисту або потерпілого, а під час судового провадження безпосередньо судом або судом на підставі клопотання сторони кримінального провадження; 3) визначення керівником відповідного органу (установи, підрозділу) конкретних співробітників (працівників), які направляються як спеціалісти для участі у кримінальному провадженні; 4) внесення до протоколу слідчих (розшукових) або інших процесуальних дій відомостей про спеціаліста(ів), який бере участь у їх проведенні, відомості про результати проведення слідчих (розшукових) та інших дій, а також інформації про технічні засоби фіксації та носії інформації, які застосовуються при проведенні процесуальної дії спеціалістом.

Таким чином, є підстави вважати, що стаття 71 КПК України може бути доповнення положеннями, які не тільки більш повно визначать статус та форми участі спеціаліста у кримінальному провадженні, а й будуть сприяти належній регламентації питання залучення його до участі у кримінальному провадженні. Зокрема ч. 1 та 2 ст. 71 КПК можливо викласти у наступній редакції:

«1. Спеціалістом у кримінальному провадженні є особа, яка володіє спеціальними знаннями та навичками і може надавати: консультації, пояснення, довідки та висновки під час досудового розслідування і судового розгляду з питань, що потребують відповідних

спеціальних знань і навичок; безпосередню технічну допомогу (фотографування, складення схем, планів, креслень, відбір зразків для проведення експертизи тощо) сторонам кримінального провадження під час досудового розслідування і суду під час судового розгляду; безпосередню практичну та консультативну допомогу з питань, що потребують спеціальних знань, під час виявлення, фіксації (закріплення) та вилученням відомостей щодо обставин вчинення кримінального правопорушення; висновки у випадках, передбачених пунктом 7 частини четвертої цієї статті.

2. Спеціаліст залучається у разі необхідності вирішення питань, які потребують відповідних спеціальних знань і навичок, у випадках передбачених частиною першої цієї статті. Під час досудового розслідування спеціаліст залучається за рішенням дізнавача, слідчого, прокурора, слідчого судді чи за клопотанням сторони захисту або потерпілого, а також у випадках визначених цим Кодексом. Під час судового провадження спеціаліст залучається судом, у тому числі і за клопотанням сторін кримінального провадження про залучення спеціаліста або використання його пояснень і допомоги. Сторона захисту має право самостійно залучати спеціаліста на договірних умовах. Відомості про спеціаліста, який бере участь у проведенні слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних дій, про результати їх проведення, а також інформації про технічні засоби фіксації та носії інформації, які застосовуються при проведенні процесуальної дії спеціалістом, заносяться до відповідного протоколу».

Як вбачається наведене або схоже за змістом нормативно-правове закріплення підстав та порядку залучення спеціаліста до участі у кримінальному провадженні сприятиме підвищенню його ефективності та результативності в частині виконання його завдань, передбачених у ст. 2 КПК України.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Кодекс України, Закон, Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text (дата звернення: 17.06.2024).

2. Інструкція про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події, затверджена наказом МВС України від 03.11.2015 № 1339. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1392-15#Text (дата звернення: 17.06.2024).

3. Інструкція про участь співробітників та працівників Українського науково-дослідного інституту спеціальної техніки та судових експертиз Служби безпеки України як спеціалістів у кримінальному провадженні, затверджена наказом СБУ від 19.03.2016 № 138. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0564-16#Text (дата звернення: 17.06.2024).

Грига Марія Андріївна,
старший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем протидії злочинності ННІ № 1 Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший дослідник

ДО ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ ЗАВДАНЬ КРИМІНАЛІСТИКИ

За сучасних умов тотальної цифровізації багатьох сфер функціонування суспільства подальші перспективи розвитку криміналістики однозначно визначаються необхідністю розроблення та впровадження інноваційних методів, засобів та прийомів, що дозволятимуть здійснювати ефективне виявлення, дослідження та використання цифрових доказів. Особливої актуальності цей напрямок набуває в умовах необхідності здійснювати значну кількість проваджень по воєнних злочинах, вчинюваних російськими окупантами. Адже проблеми, які супроводжують процес документування та розслідування таких кримінальних правопорушень є очевидними і неодноразово визначались і науковцями, і практиками. Відтак наразі проблеми застосування штучного інтелекту (ШІ) в діяльності органів правопорядку та юстиції набувають актуальності та потребують спеціальних досліджень з урахуванням європейського досвіду та сучасної практики [1, с. 171–172].

Актуальність визначеної проблематики зумовила суттєве пожвавлення наукового інтересу та появу значної кількості публікацій визначеної тематики. Так, ґрунтовно питання застосування інновацій, зокрема у криміналістиці, вже тривалий час досліджує знаний науковець В. М. Шевчук. Вчений переймався проблемами використання цифрової інформації при розслідувані порушення законів та звичаїв війни [2], вивчав вітчизняний та європейський досвід застосування ШІ в діяльності органів правопорядку та юстиції [3], досліджував напрямки використання технологій ШІ та процес цифровізації криміналістики в умовах війни [1], акцентував на ролі